

УДК 711.455

Максименко Т.В.
Плешкановська А.М.

ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МІСТА

Цікаво, що саме в постіндустріальний період, яким називається сучасний етап суспільного розвитку, туристична діяльність стала називатися «індустрією туризму», тим самим набуваючи якостей важливої складової розвитку економіки та містобудування в багатьох регіонах та, навіть, країнах. Справа в тому, що туризм є однією з найбільших, високоприбуткових і найдинамічніших галузей світової економіки. На сферу туризму припадає близько 6% світового валового національного продукту, 7% світових інвестицій, кожне 16 робоче місце, 11% світових споживчих витрат, 5% всіх податкових надходжень.

Успішний розвиток туризму має великий вплив на такі ключові галузі економіки, як транспорт та зв'язок, торгівля, будівництво, виробництво товарів народного споживання, сільське господарство та ін

Туристична діяльність входить до складу основних функцій міста, серед яких – економічні, політичні, науково-освітні, соціальні, транспортні та ін. Чим більше місто, тим більше функцій воно виконує в загальній системі розселення країни та на регіональному рівні. Переважна концентрація основних діяльнісних функцій в крупних і найкрупніших містах, з одного боку, та зосередження чисельних об'єктів культурної спадщини в містах, з іншого, обумовлюють важливе значення туристичної діяльності як галузі економіки та туристичної інфраструктури на розвиток міст і їх функціональних підсистем.

Поняття «туризм» має давні коріння і свою історію. Так, Дж. Уокер в книзі «Введення в гостинність» виділяє п'ять епох туризму:

- доіндустріальний період (до 1840 р.);
- період залізниць;
- період автомобіля;
- період реактивних авіалайнерів;
- період круїзів на морських лайнерах.

Таким чином, він зв'язує еволюцію відносин у сфері туризму перш за все з розвитком засобів транспорту та транспортної інфраструктури. Така періодизація з точки зору оцінки ролі туристичної діяльності в міському розвитку має досить обмежений характер, оскільки розглядає тільки технічні можливості рухливості населення, але не враховує цільову складову туризму, можливі його форми та інші фактори, які визначають його еволюцію і регіональне розмаїття.

Для класифікації туристичної діяльності існують різні підходи. За

цілями або головними мотиваціями подорожі пропонуються наступні види туризму:

1. на думку американського вченого В. Сміта (V. Smith), існують шість категорій туризму [1]:

- етнічний туризм;
- культурний туризм;
- історичний туризм;
- екологічний туризм;
- рекреаційний туризм;
- діловий туризм.

2. український вчений Н.П. Крачило запропонував інші шість видів туризму [2]:

- курортно-лікувальний;
- культурно-розважальний (туристичні подорожі, що проводяться з метою ознайомлення з історико-культурними, археологічними та архітектурними пам'ятками, відвідування музеїв, картинних галерей, театрів, фестивалів, спортивних змагань та інших об'єктів культури);
- спортивний;
- пізнавально-діловий;
- релігійний;
- промисловий.

3. Російський учений Н.С. Мироненко вважає, що по головному мотиву туристична діяльність поділяється на такі види [3]:

- лікувальна;
- оздоровча та спортивна;
- пізнавальна (натуралістична, культурно-історична).

4. Російський вчений В.А. Квартальнов вважає, що мотиви певною мірою визначають поведінку людини в якості покупця турпродукту, впливаючи на вибір практично всіх його складових елементів, і за метою подорожі пропонує наступні види [4]:

- відпочинок, дозвілля, розвага;
- пізнання;
- спорт і його супровід;
- паломництво;
- ділові цілі;
- гостьові мети.

Він вважає, що головне завдання історико-культурного туризму полягає в тому, щоб познайомитися з досягненнями культури, науки і техніки (музеї, галереї, культові споруди, архітектурні ансамблі і т.п.), відвідати історичні

місця і споруди.

З огляду на запропоновані класифікації мотивації видів туризму, туристичні потоки можна розділити на дві основні групи:

1. ті, що базуються на використанні природних і ландшафтно-рекреаційних ресурсів та спрямовані переважно за межі міста і розвинутих урбанізованих територій (наприклад, оздоровчий, курортно-лікувальний, спортивний, екологічний, рекреаційний, етнічний туризм та ін.);
2. ті, що орієнтовані на використання атрактивно-функціональних об'єктів антропогенного походження, розташованих в межах населених пунктів (наприклад, історичний, культурно-розважальний, пізнавально-діловий, паломницький туризм та ін.).

В якості об'єктів, що формують туристичні потоки, можуть виступати – історичні об'єкти (місця визначних подій, битв, поховань), архітектурні і містобудівні пам'ятки, цінні природні ландшафти та унікальні утворення (водоспади, печери, каньйони тощо), курортно-лікувальні ресурси (мінеральні води, грязі) та інші. Вони можуть розміщуватись в населених пунктах, на узбережжях морів та річок, у лісах і лісопарках, заповідниках і т.д. Але максимальна концентрація подібних об'єктів все ж таки відбувається саме у містах, особливо історичних, яких в Україні більше половини. Наприклад, Одеса – крупний центр курортного лікування і оздоровлення, рекреації, масового неорганізаційного відпочинку, обумовлених приморським положенням міста, теплим кліматом, розвинутим транспортним зв'язком. Крім того, глибока атмосфера історико-культурної й архітектурної спадщини Одеси формують надзвичайну привабливість міста для вітчизняних і іноземних туристів.

Зважаючи на значний історико-культурний потенціал українських міст, збільшення рівня доходів людей (у передкризовий період), зростання рівня автомобілізації та загальне підвищення мобільності населення – слід очікувати суттєвого збільшення туристичної активності. Але, як свідчить закордонний досвід, повноцінно ця галузь економіки може запрацювати в країні лише за умови формування повноцінної туристичної інфраструктури.

Таким чином, можна стверджувати, що для формування міста як туристичного центру необхідне існування наступних підсистем туристичної діяльності:

1. Підсистема атрактивних об'єктів. До них відносяться: пам'ятки архітектури, історії, культури і містобудування і т.п. Вона повинна повною мірою уособлювати характерні риси і неповторну культурну спадщину міста. Наприклад, в Італії біля половини усіх туристичних подорожей в

Середземноморський басейн формується саме за рахунок цінної історико-культурної спадщини, насамперед, привертаючи іноземних, а не місцевих туристів. Серед головних мотивів прибуття до країни 45 % іноземних гостей відзначають її культурно-історичні цінності, 43 % – клімат, 27 % – природу і близько 30 % – комбінацію всіх попередніх.

2. Підсистема обслуговування туристів. Включає, перш за все, мережу готелів і апартаментів, ресторанів, кафе-барів, магазинів туристичної сувенірної продукції та інше. Має забезпечити комфортабельні умови проживання та відпочинку туристів.

Наприклад, у Києві на майдані Незалежності розміщується готель «Україна», який щоденно приймає туристів, в якому недостатня кількість паркувальних місць та зон для відпочинку дітей і людей літнього віку, що приїхали ознайомитися з славетними місцями столиці.

3. Підсистема об'єктів дозвілля. До них можна віднести: сукупність виставкових, кіно-концертних, спортивних залів і комплексів, торгівельно-розважальні центри, атракціони, аквапарки, зоологічні і ботанічні сади тощо.

4. Підсистема транспортного обслуговування. Надає туристам гарні умови для відвідування і переміщень по місту – маршрути туристичних автобусів, тролейбусів із влаштуванням зупинок у найбільш привабливих місцях, розвинута система стоянок групового та індивідуального транспорту, пішохідні зони в історичних центрах міста, місця концентрації (накопичення) туристів та ін. Наприклад, пішохідна вулиця, навіть пішохідний квартал міста, як вулиця Дерибасівська в Одесі.

5. Підсистема інформаційних показників (знаків). Включає рекламні, інформаційні щити щодо визначних туристичних об'єктів, детальна інформація про рух громадського транспорту, спрямовуючі умовні знаки тощо. Допомогає туристам орієнтуватися в туристичному просторі.

Цим не вичерпується повний перелік підсистем забезпечення туристичної діяльності, але, з точки зору містобудівних вимог, вони є основними. Створення розвинутої туристичної інфраструктури безумовно вимагає значних коштів як державних, так і приватних (інвестиційних). Крім того, ідентифікація міста в тій чи іншій якості як центра туристичної діяльності з виділенням пріоритетних напрямів вимагає проведення серйозних досліджень з точки зору економічної ефективності та доцільності для даного населеного пункту, оскільки остання і є агрегованим показником туристичної привабливості міста в цілому.

З цим пов'язані як маркетингові дослідження (аналіз відвідування тих чи інших атрактивних об'єктів, витрати на їх функціонування та утримання, прибутковість, оцінка якості обслуговування тощо), так і виконання перспектив

та прогнозів туристичних потоків до того чи іншого міста, розроблення загальноміських та конкретних (об'єктних) проектів по розвитку туристичного потенціалу та системи заходів щодо його ефективному використанню.

Література:

1. Smith V. Hosts and Guests / University of Pennsylvania Press. – Philadelphia, 1977.
2. Крачило Н.Г. Географія туризму. – К.: Вища школа, 1987. – 208 с.
3. Мироненко Н.С. Рекреационная география, – М.: изд. Московского университета, – 1981. – 207 с.
4. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 320 с.: ил.

Анотація.

В статті розглянуті існуючі підходи до класифікації мотивації туристичної діяльності та її вплив на розвиток сучасного міста та економіки країни. Визначені основні завдання формування розгалуженої системи туристичної інфраструктури крупного історичного міста.

Аннотация.

В статье рассмотрены существующие подходы к классификации мотивации туристической деятельности и ее влияние на развитие современного города и экономики страны. Определены основные задачи формирования разветвленной системы туристической инфраструктуры крупного исторического города.

Abstract.

The paper considers existing approaches to the classification of motivation for tourism and its impact on the development of modern city and the country's economy. The main tasks of establishing a network of tourist infrastructure of a major historic city.